

Carla Alma

De Eemshaven: een kwart eeuw zieltoegend bestaan

Dit jaar bestond de Eemshaven vijftienvestig jaar. In de pers is er nauwelijks aandacht aan besteed. 'Het Noorden wordt nu op de kaart gezet', zo luidden de juichende krantenkoppen in 1973 bij de opening door Koningin Juliana van de buitendijks aangelegde Eemshaven, in het meest noordoostelijke gebied van Groningen. In de loop van de tijd hebben de juichende krantenkoppen plaats gemaakt voor af en toe een besmuikt en onderkoeld bericht over faillissementen van diverse bedrijven aldaar. Het wilde tot nu toe dus niet lukken met deze nieuwe haven. Is er reden voor het geloof in een nieuwe toekomst? Met scheepswerven en energieprojecten kan een nieuwe stap in die richting gezet worden.

e

Noord-Groningen en de droogevallen Waddenzee voor de aanleg van de Eemshaven
foto KLM Aerocarto

Het Spieksterstrandje was een geliefd toeristengebiedje voor de aanleg van de Eemshaven
foto Aerophoto Eelde

Eind jaren zestig en begin jaren zeventig werd er zeshonderd hectare industrie- en haventerrein op de Waddenzee gewonnen. Het idee hiervoor kwam voort uit het gedachtegoed van de Tweede Nota Ruimtelijke Ordening (1964), waarin een beeld werd geschetst van de toekomstige congestie en overbevolking in het Westen van het land. Er waren lege gebieden nodig met potenties voor industriële ontwikkeling. Bovendien was de landbouw hard op weg naar een volledige mechanisatie en vond er een enorme uitstoot van arbeidskrachten plaats. Dit trof met name de akkerbouwgebieden in het Noorden des lands. De oplossing werd door prof. Nanninga en de zijnen uitgevonden: aan het diepste vaarwater van de Eems (het Doekegat) een nieuwe haven opspuiten en inrichten voor arbeidsintensieve industrie; daarmee wordt de rest van Nederland ontlast en kan de boerenknecht in de fabriek zijn brood gaan verdienen. Het idee werd alom toegejuicht en het wad, inclusief het bij de omwonenden populaire 'Spieksterstrand' ging op de schop. Er waren toen al Noord-Groningers die er hoofdschuddend bij stonden en zeiden: 'Dat wordt nooit wat!'

VOSSEN IN PLAATS VAN VISSEN

Enkele jaren later vond de feestelijke opening door Hare Majesteit Koningin Juliana plaats, in een tijd waarin de perspectieven inmiddels al waren gewijzigd. Niet alleen had de eerste oliecrisis in Nederland een economische recessie tot gevolg, ook was het beeld en de waardering van de grote grauwe plas, de Waddenzee, aan het veranderen. De grote natuurlijke waarde van dit getijdengebied begon na adviezen van de commissies Mazure en Staatsen tot de overheid door te dringen. Voorlopig bleef de enorme Eemshavenvlakte woest en leeg, de vissen waren dan wel door vossen vervangen maar de natuur bleef de belangrijkste invulling van het gebied.

TREKPAARD WORDT DOOD PAARD

Tot nu toe leek bijna elk initiatief in de Eemshaven gedoemd tot mislukken. De steeds weer juichend aangekondigde plannen voor onder andere chemische fabrieken van DSM of Monte Edison, de aanvoer van vloeibaar aardgas (LNG) of opslag van petroleumgas (LPG), de bouw van een kerncentrale, kolenvergasser of scheidingsfabriek voor olie en gas vanuit de F3-leiding, gingen allemaal niet door. Acties van de milieubeweging, gekoppeld aan een onzekere economische toekomst voor deze vestigingen deden telkens weer de projecten de das om.

Het leek wel of de Waddenzee zelf terugvocht, want zelfs de plannen die het wel haalden kwamen slechts met grote moeite tot stand of gingen bij herhaling failliet. De zo geroemde 'bananen

terminal' is inmiddels voor de vierde keer over de kop zonder dat er ooit een banana is doorgevoerd. De patatfabriek is na enkele overnames inmiddels afgebroken, op de zuiveringsinstallatie na. De grootste gasgestookte elektriciteitscentrale in Europa, de Eemscentrale, draait inmiddels op volle toeren op een wurgcontract van twee miljard kubieke meter Noors gas, maar dat lukte pas na diverse kinderziekten van trillende turbines, scheurende vloeren en akelige steekpenningenaffaires.

Verder herbergt de haven plus zijn omgeving een enorm windmolenpark waarover ook al dramatische verhalen te vertellen zijn: op de dag van de opening (mei '96) ging de initiatiefnemer en bouwster van het park (het Amerikaanse bedrijf Kenetech) failliet, stortten er diezelfde dag nog enkele wieken naar beneden en bleek later dat de turbines olie lekten.

Behalve deze energievoorzieners draaien slechts de veerdienst naar het Duitse waddeneiland Borkum en de glanzend witte, opvallende suikerterminal van Veem en Factor goed. Misschien is bij deze laatste de Groningse herkomst van het product mede verantwoordelijk voor het succes en moeten we concluderen dat gebiedsvreemde elementen uit de (petro-)chemie en de windmolensector niet passen in dit op het wad gewonnen stukje Nederland.

Waar ooit gerekend werd op duizenden arbeidsplaatsen, is nu de elektriciteitscentrale met tweehonderd werknemers de grootste werkgever; een havenarbeider is in de handelshaven een zeldzame verschijning. Gemiddeld eens per week wordt een schip gelost of geladen, het Havenschap kan uit deze opbrengst net de onderhoudskosten voor het baggeren van de haveningang betalen. In totaal werken er in de Eemshaven nog geen driehonderd man en dit aantal neemt nog gestaag af.

